

*ЈОВАН
КОТЕСКИ*

СЕНКИ

СОВРЕМЕНОСТ

ЛЕТОПИС

Јован Котески е роден на 14 јануари 1932 година во с. Присовјани, Струшко. Во родното место заврши основно образование, во Охрид гимназија, а во Скопје студирал книжевност.

Првата песна Ј. Котески ја објави во 1952 година во весникот „Мавровски глас“, а оттогаш редовно објавува во весниците и списанијата „Млад борец“, „Студентски збор“, „Хоризонт“, „Современост“, „Разгледи“, „Стремеж“ и др.

Поодделни песни и циклуси му се преведени на српскохрватски, словенечки, италијански, унгарски, романски, руски, турски, француски, полски, албански и други јазици. Неколкупати е наградуван за поезија.

Ј. Котески досега ги објавил следните збирки: *Насмевка пред зорите* — 1953, *Земја и страст* — 1958, *Злодоба* — 1963, *Тежина* — 1964 и *Пеплосија* — 1966 год.

ТЕМЕН ДОЛ

Наоколу безлично мртво море белина.
Ослободи ме од височините,
од тивките длабочини на созвездијата
сокриј ме. О, бела птицо на ноќта!
Сме ги пуштале дланките нежни,
во својата душа сме ги затоплувале.
Сега седнати до прозорците чекаме.
Како сновалка низ долините ветрот паѓа
а сребрените чешми што сме ги знаеле
однадеж, како скршени крилја ги носиме.
Допри ме навидум со студено лице,
засвони навидум низ долините.
Причекај, па уште малку ќе запее
белата птица на ноќта, виулицата.
Таму каде што лежел еден крај на твоето тело
среде зелените пластови на тревите во април,
сега развева само белиот цвет на твојата душа.

НЕ ЗА ДОЛГО...

Каде си во Долот?
Стебло до стебло,
сега си сраснета
со коренот.
Како ковано сребро,
снагата ги впива зраците,
не за долго.
Твоите коси — црни леси
ги мамат ветриштата.
не за долго.
Очите ти се свртуваат кон небото,
прстите немо шумат,
дланките во зелена чоја мируваат.
Не за долго.
По твоето тело
како по празно корито
ке протечат пролетни води,
не за долго.
Ти си тврда и спокојна,
ти ги разделуваш зорите и горите,
но не за долго,
о, не за долго!

ЗАПИС

Без твоите раце е како во деновите кога се допрев
до бакарен сјај, во Дримкол. Врнеше,
луѓето ја делеа правдата и земјата.
Како изминаа тие дваесет години
не би можел да ти зборувам,
зашто накинати се враќавме со овците и спомените.
Купишта зеленило истураше пролетта наоколу,
куќи притеснети, селски.
Кога се гледаат победени а убиени тоа е грдосија,
гозба на пци како пред многу години
и тоа е грозно.
Да, како можеше да опусте наоколу сè така
кога ти реков:
ај допри се до сè што има,
до сè што ти сени пред очи!
Не би можел да ти зборувам за маглите раскинати
што се точкаа криејќи сè, насекаде,
но оној плач дал гребе?

ДИЛЕМА

Како што се множеа погледите
и прашањата низ таен бол,
така набрекнуваа жилите
по нашите нежности кривки.
И зборот заврза, чиниш плод,
од чиј вкус лек му нема,
а само малку движење
од кон зелените порти
и кошмарот — опоен цвет
в пеплосан пелин никна.
Со сјај на посна земја
вјасав и те втасав
о, сржбо налактина!
И сега де, облино блага,
од ковчестите извори
шика, засенува тага.
Сè што си пламна во темен дол
од јарост бликна.

КЛЕТВА

Од Секула плачела дури и земјата
Со очи пенливи како змија,
Секула ги заматил солзите народни
на една сува и неплодна земја.
Крај патот луѓето — светци огребани
го чекале сонцето со леб и камен.
Секула го собрал зрното пукнато,
— да му пукне главата, рекло дете,
— да му пукне окото, рекол господ.

ПО ГРОЗЈЕБРАЊЕ

Вратите се отворија
и никој не кажа: „Лозите се тука
и дрвото за бесење е тука!“
Зад жолтиот брег,
како во соништата, сполај му нему,
прачките во облина на секавици
се качуваа в небо
и сè што се ткаеше во стравот,
на смрт мирисаше.
Со боботење, со пламтење,
изворот на сонцето
во мене секна.
Зад златниот срт,
жилите 'ртеа во кривки лози
и со сребрена игла, а пијан,
ангелот на љубовта и виното
тонеше...
Како загасени огнови, неми,
лисјето го засенчуваа патот.

ПРОЛЕТНА ПЕСНА

Слушај сине
клокотење на некаков цвет
во измислените градини
на туѓите болести.
Се врзува ластовичка
со женско влакно за ногата,
а едно девојче црнко
задена на струкот темјанушка
и гревот го носи в очи!

ПТИЦИ В ПЛАНИНА

Птиците се прст и плева
изгрејсонце што ги сипе,
птиците се светли точки
кон златниот залез што кружат.
Птиците се сини езерца
разбранети во воздухот,
тие се жуборливи поточиња
што течат по гранките на буката.
На пресрет, срцето го креваат со крилја!
Љубовта ја точат низ клунот,
а кога ќе зарумене зората
денот им станува убав.
О, птици на слободата!
Кој ли ве сонувал буден?
Со првото раѓање на смртта
вие слетувате во зелен сон
и протонувате во стрмен водопад студен.

ЖЕНО ГОЛА

Во чест на Р. Х.

Чешмо на страсти човечки,
задоволство на едно питомо племе
жено гола, како да те оставам?
Протекуваш крај мојот живот мачен
бистра вода, совршена убавина
меѓу небо и камења, жено гола,
како да те оставам?!

Меѓу мене и моето тело оган,
ај со здравје бистра вода во олукот.
Со чад и злато, со земја и камен,
не ќе го дочекам Гурѓовден!
Оваа робинка ме зароби мене
и мојата душа во цветот бел,
ај со здравје бистра вода во олукот!

ЕДЕН ПОГЛЕД

Еден чист поглед како извор,
како шумолење
на младо лисје,
како сончево капење по цветни златни нишки!
Поглед што занесува и прекорува,
што влева надеж,
мило созвучје на гласот што протонува,
поглед што зрачи.
Еден поглед кон лебот,
кон сидот што се урива,
кон тој што дојде вчера,
кон својата пазува и својата рожба,
Поглед кон затемнетите пространства на небото,
кон синцирите што ги сопнуваат нозете,
кон празните дланки до реките,
о Мајко, поглед чист,
кон скршената чаша на денот.

ВРТОЛУМ

„Каде ака, што ли сака, посестрима?!“
Така реков и пресеков, вудве, вутри,
разлистени божји лозја таа има,
а газојте ко сонојте сал ги шутри.

Така реков и дотеков сиот в пламен,
ме обзеде, ме превзеде, зорле, кутре;
дур в долојте од болојте свони камен,
брана влече, а нè рече: „аман, утре!“

Ја поткачив, ја накачив забран крива,
зло да мисли, непсмисли, сал се дрочи,
само ваби и се аби, млечна тревка,
клопи — топи, сласт ја опи, очи-точи...

Небесата гонат — ронат кривки солзи,
бели бразди в бескрај јаздат, тивка стреа
наоколу тажен април нежност молзи,
ја поткачив, ја накачив смртен неа!

ТВОЈАТА ОБЛЕКА

Твојата облека, од облак сјај,
шум на дождопади што се пенат,
глас од кукавица в родниот крај
жолчно дамарите кај што сенат.

И таа, ставата, збита во клас
под сончев зенит мирно што дрочи,
се фопка семило низ таен глас
од сина саја до жедни очи.

Еамнорее страста низ цветот бел,
се сипе нежност на крила в зори;
вител во крвта, а припекот врел
ко зелен повеј на усни гори.

В кошмарен занес, в стоаен круг,
под светол кичер на млечно трло
те барав, а зар не те допрел друг,
на сува земја за рудо грло?!

ПЕСНА

Во млитаво стинило клопка кај што блеска,
сон — имела жегоса во катран и треска.
Намети врз намети во намет се пласти
мразот — сина омраза, гол 'рбет од красти.

Стожат нежни снежинки во дувлата мртви,
зар спокој ќе огрее зли јата без жртви?!
Угаснати фанаси се крилјата сега
лизнати од просторот кон бескрај што бега...

Треба да се сонува месец, мртво море,
залив ко узенгија, виснат ченгел горе.
Треба да се сонува за крвта што стине
во запис на зимата сенка кај што мине.

И без снег пред погледот снежејнца се ежи,
морно е натрупана и оловно тежи.
Од дното е слината, плива в чудна пена,
лажна тенка сончева — белина од жена.

СОН

Преслапта на Галичица

Неееја манастирите под светол свод
на лузна небеска, се скрши една вејка
од млака водоврителица на скокален род,
просторот посоп просеа од празна лејка.

Ти заблазнуваше низ запурен пресен бол
како заклапана пролет крај стрма лака
и режејки, ко со вретено, ужас гол —
на посоп посегна од укор тешка рака.

Што би, та врз гозбите се срони детски плач
и чинам, со твоја светлост кандило гори;
а таму, надолу, ужас и припек сач
тенките жилки на болката мов ги стори!

И ползев по оној стравичен и темен срт
додека народ во кривудолица тиска
в мрак мермер, ко скаменет лик пред пречиста смрт
од тебе летната, во мене слетана, блиска.

КОМИТА

Сомнеж саќе: „в поле око, в гора уво“,
на пусија бел делија доделија.
Распукано јавор дрво дреме суво,
ноќта в ровот зол комита преселија.

Сон заборав плете мрежи, а тој лежи,
дур ѕвездите ќе се ројат в бездна страшна,
дур радоста ќе се крои и ќе тежи,
тој ќе лежи со пчелинок в игра прашна.

Да не беше дојден така, било кога,
ќе немаше блик на светлост, сјај на зора,
ни молитва, мелем — грло, плач до бога,
— ќе лежеше Патот Млечен в ситна пора.

На пусија млад делија доделија,
сребро сребрат очи матни, жарој гаснат,
распукани црни лузни зацелија,
сал на ридот светли зраци в пелин јаснат!

ПРОШТАЛНА

Ми свонат празни пространства во свеста,
ко распнат лилјак пат се вдал,
росоплет извор шуми жал:
бакарно небо глоби в сури места.

Глоби на медот горчината нема,
на сонот ликот чезне пак,
детскиот поглед — повеј драг
(тајната на плачот име ѝ зема.)

Остани, тргај, шепни в глуво доба:
„ластари веќе бушав даб,
засечи в корен со сув заб...“
крај нас немо сенат два-три сури гроба.

Ми свонат празни пространства во свеста,
ко распнат лилјак пат се вдал,
росоплет извор шуми жал:
„празни се, празни невините места“.

КИЕВ

Живеете лепливи ко смола,
старици од ритчето кај Днепар,
живеете како болка гола
од рана на пресно ранет вепар.

Живеете, а лутаме ние
ломни чеда низ рамница вита,
над нас сонце украинско вие
гвезда бели до сочните жита.

Во црквата, сред Киев, што сакав
да сум лемна мумија во дното!
В крв и злато да подигам ракав
ко безумник од платно на Гото.

Сè замина во бескрајот сенлив,
ко галија низ Днепар што мине,
јас сум предок, ти бунтовник менлив
во сјај пргав зракот што го кине.

(Украина, јуни, 1970 година)

Овде нема клин и века
за да лишти бол на вода,
скарпатена зар те чека
да ти близне роб за рода?

О, угари, стрмни бори,
каков стамен камен никна?
Се подаде желна в зори,
од сопствена крв што бликна.

И зар дојде светла стрела
без звук и без шум на згура?
Сè што било: пепел врела
стожери врз кожа штура.

Мртов кратер, мртва рака
не подига прсти сури;
стивнат пламен спокој сака
врз сопствени трошни бури.

СТОБИ

На пепел пенлива во тебе налик Стоби
го градев, мермерот од укит свежо бел
јанеше од дамнаина, ко надеж што гроби,
врз спилје сончеви со тег на вршник врел.

И над камењето затаено глеј дроби
времето прсти од згура и вези лем;
оф, градината на сонот в уста ми Стоби:
што? — зар звукот е закриен во кавал нем?

А каква ли сочност за спомен сега коби
времето, или тоа само ти си прв
што си ги освежуваш утрата над Стоби,
што гаснеш со изгревот в растопена крв?!

На пепел пенлива во тебе налик Стоби
го градев, талкајќи по камен — укит бел,
несетно, за дар, мојата болка ја доби
ликот мермерен, раздробен в прашина цел.

Отшуме на летото златната пола
со милост на фреска небото се гаси,
а убошта обла рој млазеви гласи
боја, крвта твоја, секавица гола.

На зол припек цути сунлив дрен од пчели
болка, сред два молка е изгревот менлив,
пред око што зени и облакот пенлив
жари ко да зари в наковални врели.

И смртта што стаси пред зелени врати
е восочна птица сведни што се дига,
гледај! в топла солза бледа сенка стига:
лик земен од кремен сонце што го злати.

Со тих шепот залез благослов ќе рече
тежок збор за двор пред осамени ниви,
коси, слана роси, посребрени, сиви,
смилје, зрело билје, долу што ме влече!